Решение №385/28.06.2025 по дело №2496/2024

Върховният касационен съд на Република България, Първо гражданско отделение, в открито заседание на трети юни две хиляди двадесет и пета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: БОНКА ДЕЧЕВА

ЧЛЕНОВЕ: ВАНЯ АТАНАСОВА

АТАНАС КЕМАНОВ

При секретаря Д. Никова, като разгледа докладваното от съдията Ат. Кеманов гр. д.№2496/2024 г. на ВКС, за да се произнесе взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 290 ГПК и е образувано по е по касационна жалба вх. №13102/15.05.2024 г. на Л. Г. И., чрез процесуалния си представител адвокат Е. П. от САК, срещу решение №398 от 03.04.2024 г. по в. гр. д.№1424/2022 г. на Софийския апелативен съд.

Състав на Софийския апелативен съд е потвърдил решение №260799 от 07.03.2022 г. по гр. д.№2211/2021 г. на Софийския градски съд, с което са отхвърлени предявените от касаторката срещу И. В. И. :

– иск с правно основание чл. 42, б. б ЗН – за прогласяване нищожността на завещание на А. В. И., съставено на 29.01.2020 г. в щата К., Окръг Ф., [населено място], САЩ, нотариално заверено от нотариус в щата К., на 29.01.2020 г., заверено с апостил от 19.08.2020 г. от секретар на щата К. и легализиран превод от английски език с нотариална заверка на подписите на преводача от 31.08.2020 г. ;

– иск по реда на чл. 124, ал. 1 ГПК за признаване за установено, че ищецът е собственик като наследник по закон на А. В. И. на следните недвижими имоти: 1/АПАРТАМЕНТ №***, представляващ самостоятелен обект в сграда с идентификатор ***, с адрес съгласно кадастралната схема: [населено място], [улица] ; 2/АПАРТАМЕНТ №***, представляващ самостоятелен обект в сграда с идентификатор ***, с адрес, съгласно кадастралната схема: [населено място], район С., [улица], [жилищен адрес] ; 3/МАГАЗИН №*** /югозападния/, разположен на първия етаж на сградата, състоящ се от две търговски зали, гараж – склад, преддверие, санитарен възел и склад, представляващ самостоятелен обект в сграда с идентификатор ***, с адрес съгласно кадастралната схема – [населено място], район С., [улица] ; 4/КАФЕ – АПЕРИТИВ, разположено на партерния етаж на сградата, представляващо самостоятелен обект в сграда с идентификатор ***, с адрес съгласно кадастралната схема – [населено място], [улица] ; 5/КАФЕ – СЛАДКАРНИЦА, разположена на партерния етаж на сградата, представляваща самостоятелен обект в сграда с идентификатор ***, с адрес съгласно кадастралната схема – [населено място], район К., [улица] ;6/ ЮГОЗАПАДНО АТЕЛИЕ, разположено на третия етаж на сградата, представляващо самостоятелен обект в сграда с идентификатор ***, с адрес съгласно кадастралната схема – [населено място], район В., [улица], ет. 3 ; 7/АПАРТАМЕНТ №***на две нива, разположен на първо подпокривно ниво и на второ подпокривно ниво, във вх.“***“ на жилищната част на комплекса, представляващ самостоятелен обект в сграда с идентификатор ***, с адрес, съгласно кадастралната схема – [населено място], район К., [улица], вх.***, ет.***, ап.*** ; 8/ТАВАН №***, находящ се на ет.*** от сградата, представляваща бл. ***в [населено място],[жк], като сградата е с идентификатор ***; 9/ПОЗЕМЛЕН ИМОТ с идентификатор ***по КККР на [населено място], заедно с построените в него сграда с идентификатор ***. и сграда с идентификатор ***;

– оставено е без уважение искането по чл. 537, ал. 2 ГПК на Л. Г. И. за отмяна на нот. акт №161/10.11.2020 г., том V, рег. 6493, дело №637/2020 г. на нотариус с рег. N 628 на НК; нот. акт №162/10.11.2020 г., том V, рег. 6494, дело N 638/2020 г. на нотариус с рег.№628 на НК; нот. акт №163/10.11.2020 г., том V, рег. 6500, дело N 639/2020 г. на нотариус с рег. №628 на НК; нот. акт N 164/10.11.2020 г., том V, рег. 6501, дело N 640/2020 г. на нотариус с рег. №628 на НК; нот. акт

№165/10.11.2020 г., том V, рег. 6503, дело №641/2 г. на нотариус с рег.№628 на НК; нот. акт №166/10.11.2020 г., том V, рег. 6504, дело №642/2020 г. на нотариус с рег.№628 на НК; нот. акт №167/10.11.2020 г., том V, рег. 6506, дело N 643/2020 г. на нотариус с рег.№628 на НК; нот. акт №190/16.11.2020 г., том V, рег. 6632, дело N 658/2020 г. на нотариус с рег.№628 на НК; нот. акт №191/16.11.2020 г., том V, рег. 6634, дело N 659/2020 г. на нотариус с рег.№628 на НК.

В касационната жалба се поддържа, че обжалваното въззивно решение е неправилно като постановено при нарушаване на материалния закон, допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила и необосновано, поради което се моли за неговата отмяна и постановяване на касационно решение по съществото на спора, с което предявените искове бъдат уважени изцяло със законните последици.

Ответникът по касационната жалба – И. В. И. не е депозирал писмен отговор по реда на чл. 287, ал. 1 ГПК.

С постановеното по делото определение №1697/04.04.2025 година обжалваното въззивно решение е допуснато до касационно обжалване по реда на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по следните въпроси:

1/При определено за приложимо право това на друга държава на основание чл. 90, ал. 2 КМЧП по отношение на наследяване чрез завещание, следва ли съдът да съблюдава всички относими материалноправни разпоредби досежно изискванията за форма на завещанието, съгласно приложимото право, и по какъв начин следва да извърши проверка за тяхното съдържание;

2/При липса на конкретни възражения на страната относно нарушаване на формата на завещанието при съставянето му по законите на чуждата държава, следва ли съдът да извърши служебно проверка досежно приложимите чужди материалноправни норми във връзка с изискванията за форма на завещанието при достигане до извод на съда, че приложимото право е това на друга държава, респективно, че завещанието е действително, в случай че е съставено по закона на неговото местосъставяне в друга държава.

Касационната инстанция като съобрази твърденията и възраженията на страните, както и представените по делото доказателства намира за установено следното:

Производството по делото е образувано по искова молба на Л. И. срещу И. И. за осъждане на ответника да предаде владението върху описаните в исковата молба девет недвижими имота. Наведени са твърдения, че ищцата е собственик на процесните имоти по наследяване от своя син А. В. И., поч. на 05.07.2020 г., а ответникът претендира, че е техен собственик въз основа на нотариално завещание от 29.01.2020 г., съставено А. В. И.. Наведени са доводи, че това завещание е нищожно, тъй като не е спазена предвидената от чл. 24 Закона за наследството форма, поради което осъществяваното от ответника владение върху спорните имоти е без правно основание.

По делото не е спорно, че с нотариално завещание от 29.01.2020 г., А. В. И. е определил брат си И. В. И. за изпълнител /личен представител/ при изпълнение на завещанието и му е завещал цялото оставащо и остатъчно свое имущество, негова собственост към момента на смъртта му, независимо дали е недвижимо имущество, движими вещи или от двата вида, без значение от неговия вид и къде се намира. Завещанието е съставено в присъствието на двама свидетели на 29.01.2020 г. в щата К., Окръг Ф., [населено място], САЩ, заверено е нотариално от нотариус в щата К., на 29.01.2020 г.

Завещателят А. В. И. е починал на 05.07.2020 г. и е оставил за единствен наследник по закон своята майка – ищцата Л. И..

Установено е, че на основание съставеното завещанието И. В. И. се е снабдил с констативни нотариални актове за собственост относно притежаваните от А. В. И. на територията на България недвижими имоти.

Решението на въззивния е валидно и допустимо, но по същество е неправилно.

По въпроса, по който е допуснато касационно обжалване на въззивното решение относно задължението на съда служебно да установи съдържанието на чуждото право, е формирана константна практика на

ВКС по този въпрос. В нея се приема, че по силата на чл. 43 КМЧП съдът е задължен служебно да установи съдържанието на чуждото право, като си послужи със способите предвидени в международни договори, да изиска информация от Министерството на правосъдието или от друг орган, както и да приобщи становища на експерти и специализирани институти в областта на международното право/решение №156/21.02.2020 г. на ВКС, II ГО, по гр. д. №336/2019 г., решение №233/22.01.2013 г. по т. д. 914/2011 г. на ВКС, ТК, II ТО, решение №205/20.10.2015 г. по гр. д. №412/2015 г. на ВКС, ГК, III ГО, решение №426/21.11.2011 г. по гр. д. №74/2011 г. на ВКС, ГК, I ГО, решение №180 от 02.02.2018 г. по т. д. 340/2017 г. на ВКС, ТК, I ТО, решение №971 от 9.01.2014 г. по т. д. 971/2012 г. на ВКС, ТК, II ТО, решение №23 от 10.12.2019 г. по гр. д. №3808/2017 г. на ВКС, ГК, II ГО и др./.

Разпоредбата на чл. 90, ал. 1 КМЧП предвижда, че способността на лицето да се разпорежда със своето имущество чрез завещание /съставяне и отмяна/ се урежда от правото, приложимо съгласно чл. 89. Съгласно чл. 89, ал. 1 Кодекса за международно частно право наследяването на движими вещи се урежда от правото на държавата, в която наследодателят е имал обичайно местопребиваване към момента на неговата смърт, а съгласно ал. 2 на същата разпоредба, наследяването на недвижими вещи се урежда от правото на държавата, в която вещите се намират. Приложимото право към наследяването урежда следното: момента и мястото на откриване на наследството; кръга и реда на наследниците; наследствените дялове; способността да се наследява; поемането на задълженията на наследодателя и разпределението им между наследниците; приемането и отказа от наследство; сроковете за приемане на наследството; разполагаемата част; условията за действителност на завещанието.

Съгласно чл. 90, ал. 2 Кодекса за международно частно право завещанието е действително по форма, ако отговаря на правото на държавата: в която то е съставено, или чийто гражданин е бил завещателят към момента на съставяне на завещанието или към момента на неговата смърт, или в която завещателят е имал обичайно местопребиваване към момента на съставяне на завещанието или към момента на неговата смърт, или в която се намира недвижимата вещ – предмет на завещанието.

Както бе посочено по-горе ответникът черпи права от нотариално завещание, което е било съставено от завещателя в САЩ. По делото са представени доказателства, които установяват процедурата относно валидизиране на завещанията на щата К., но не и приложимото право относно изискванията на законодателя за форма на нотариалното завещание, съотв. какви са правните последици при тяхното неспазване. По делото не е установено и какво е действието на т. нар процедура по „признаване на истинността и юридическата сила на завещание, която се развива пред Съда за наследствени дела: обуславя валидността на завещателния акт или е свързана само с неговото изпълнение.

Делото е останало неизяснено от фактическа страна, поради което следва да се предприемат действия по установяване съдържанието на чуждото право чрез предвидените в чл. 43 КМЧП способи, в т. ч. и чрез приемане на експертни заключения от специалисти в областта на международното право.

С оглед на горното и необходимостта от извършване на допълнителни процесуални действия, касационната инстанция намира, че обжалваното въззивно решение следва да бъде отменено, а производството по делото върнато за разглеждане от друг състав на Софийския апелативен съд, който следва да съобрази задължените указания на касационната инстанция, които са дадени в мотивите на настоящото решение.

На основание чл. 294, ал. 1 ГПК при повторното разглеждане на делото въззивният съд следва да се произнесе и по разноските за водене на делото във Върховния касационен съд.

По изложените съображения Върховният касационен съд, състав на Първо гражданско отделение

РЕШИ:

ОТМЕНЯ решение №398 от 03.04.2024 г. по в. гр. д.№1424/2022 г. на Софийския апелативен съд.

ВРЪЩА делото за ново разглеждане от друг състав на Софийския апелативен съд.

РЕШЕНИЕТО е окончателно.